

УДК 373.091(045)

БОГОМОЛОВА Марина Юріївна,
кандидат педагогічних наук, докторант кафедри
педагогіки, психології й освітнього
менеджменту, Херсонський державний
університет, Україна
e-mail: bogomolova-77777@ukr.net

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ (20-30 РР. ХХ СТ.)

***Анотація.** Подано особливості організації навчання учнів у школах України 20-х–30-х років ХХ ст. Визначено основні напрями роботи українських учених, організаторів народної освіти, учителів-практиків щодо науково-методичного забезпечення реалізації навчально-виховного процесу в досліджуваній період у контексті концепції соціального виховання, яка визначається як феномен «соціальне виховання». Науково-методичне забезпечення розглянуто крізь призму нового змісту освіти, відповідного програмного наповнення, видання і перевидання підручників і посібників, утілення в навчальний процес як класичних форм і методів організації навчання, так і комплексного підходу, трудового принципу.*

***Ключові слова:** соціальне виховання; освіта; концепція; розвиток; комплекс; трудовий підхід; інтегрована тема; науково-педагогічний комітет.*

Постановка проблеми. Реформаційні процеси в освіті України, розроблення й упровадження проекту Концепції Нової української школи вимагають конструктивної розбудови національної освітньої системи, українського шкільництва на гуманоцентричних, дитиноцентричних, інноваційних засадах. Ці завдання чітко прописані в державних документах, відображені в міжнародних правових актах і конвенціях: у Законі України «Про вищу освіту» (2017) [11], Законі України «Про освіту» (2017) [12], Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років (2014), Концепції Нової української школи (2017), Конвенції ООН про права дитини, ратифікованій у 1989 році, та інших нормативно-правових законодавчих актах, розпорядженнях, указах, постановах.

У зв'язку з цим особливого значення для реформування української освіти має вивчення конструктивного, об'єктивного наукового аналізу історії українського шкільництва на різних історичних етапах його розвитку. Вивчення педагогічних змін у діяльності освітніх закладів різного типу дозволяє виокремити найбільш значущий і корисний досвід, критично осмислити причини негативних явищ із метою їх урахування в реалізації завдань сьогодення.

Важливе значення для подальшого розвитку системи освіти має дослідження й науковий аналіз педагогічних змін різних аспектів діяльності дитячих освітніх закладів України в 20-30-х роках ХХ століття як особливого періоду (розроблення й упровадження концепції соціального виховання, виокремлення феномену «соціальне виховання»): розвитку вітчизняної освіти і педагогічної науки з урахуванням національної традиції та європейського досвіду, творення української школи з новим змістом, відповідними підручниками, інноваційними формами і методами навчання, новими підходами і структурними компонентами організації освітнього процесу в контексті системних змін у країні. У цей період історія вітчизняної педагогіки наповнилася широким спектром педагогічних понять і термінів, зокрема, новим змістом і сутністю концепції соціального виховання. Феномен «соціальне виховання» уперше у світовій практиці поєднав такі педагогічні й соціальні явища і процеси, як «освіта», «навчання», «виховання», «охорона дитинства».

Нині ці особливості розвитку вітчизняної освіти визначеного історичного періоду привертають увагу дослідників, як, власне, вивченням історичного етапу, так і пошуком відповідей на проблемні питання, які постають перед педагогічною наукою і практикою в умовах сьогодення, адже історія й інновація сприяють успішному подальшому рухові вперед.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Праці вчених, які вивчали окреслений хронологічний період, є досить різноплановими і стосуються багатьох складників педагогічного процесу в цілому. Так, сучасні вчені Л. Березівська, Л. Ваховський, Н. Сейко, О. Сухомлинська, В. Федяєва [1; 2; 3; 4; 9] на багатому фактичному матеріалі простежують становлення національної школи, аналізують освітню політику в Україні в цей період, розкривають роль педагогічних діячів та їхній вплив на реформування шкільництва у країні, розглядають діяльність сім'ї, дитячих громадських і молодіжних організацій у процесі реалізації концепцій соціального виховання.

Окрема група праць вітчизняних дослідників присвячена саме педагогічний персоналії цього періоду, розвитку історії педагогіки України, що має місце у працях педагогів минулих часів Г. Ващенка, І. Огієнка, С. Русової, М. Скрипника, а також наших сучасників (Г. Бугайцева, Г. Головка, В. Лукянова, І. Пінчук, В. Шарпаций та ін.).

Що стосується безпосередньо досліджуваного нами питання – науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу в школі, то слід відзначити праці останніх років, які показують багатоаспектність проблеми та спробу її розв'язання в період реалізації в Україні концепції соціального виховання. Це дослідження Ю. Багно, О. Бойко, Л. Цибулько, Г. Черненко, В. Швидун, у працях яких фрагментарно розкриті окремі аспекти змісту, форм, методів, засобів навчання у школі, зокрема, у початковій.

Мета статті – висвітлити особливості педагогічних, методичних змін в організації навчання, виховання у школі з урахуванням змін у структурі навчально-виховних дитячих закладів і нових завдань, які постали перед школами, дитячими будинками, іншими дитячими установами, педагогами й управлінцями в період розгортання роботи щодо реалізації концепції соціального виховання, що затверджена в «Декларації про соціальне виховання дітей» (1920).

Виклад основного матеріалу. Вивчення праць вітчизняних учених, громадських освітніх діячів початку ХХ ст. Г. Ващенка, В. Винниченка, М. Грушевського, Д. Дорошенка, І. Огієнка, С. Русової, С. Сірополка, свідчать про їхню наполегливу роботу щодо створення української системи освіти, національної школи. Їхні теоретичні напрацювання сприяли багатьом процесам у розбудові українського шкільництва, обґрунтуванню концептуальних засад його розвитку, а саме: визнанню провідної ролі у вихованні дитини на засадах національної історії, традицій, культури, мови, що сприяло формуванню національної свідомості, самосвідомості, духовності. Вони переконливо довели, що особливий вплив на дітей має соціально-національне середовище свого народу. На їхню думку, навчально-виховний процес повинен здійснюватися в національній школі на засадах гуманізму, демократизму, пріоритету загальнолюдських і національних цінностей.

Здійснений нами аналіз історико-педагогічної літератури з досліджуваного періоду дав можливість розкрити сутність змін у системі вітчизняної освіти 1920-1931 рр. ХХ століття, що зумовлені особливостями суспільно-політичних процесів у країні, новою метою, змістом, формами і методами виховання й навчання дітей. У цей період відбувалися суттєві перетворення в політичному устрої країни, що безумовно позначилося на діяльності загальноосвітніх шкіл України – школа стала на шлях

реалізації завдань національного розвитку через українізацію змісту навчання, упровадження рідної мови. Радикальні зміни відбулися завдяки втіленню трудового складника в навчально-виховний процес, що сприяло переходу школи до єдиної – трудової. Таким чином, школа стала єдиною – трудовою – основним і єдиним типом освітнього закладу.

Також, слід зазначити, що в цей період велика увага приділялася ліквідації не писемності, якнайширшому залученню дітей до навчання в початковій школі. Відбулося розширення мережі таких шкіл завдяки поєднанню громадських і державних форм фінансування дитячих закладів, установ і шкіл. Цьому сприяло і прийняття Постанови «Про проведення загального навчання» (30 липня 1924 р.). Однак, як засвідчили архівні джерела, публікації тогочасної педагогічної преси, процес творення школи у країні відбувався нерівномірно, зокрема, у містах і селах. Сільські навчальні заклади залишалися «поза ресурсами місцевих бюджетів». Саме тому в Україні почали виникати школи, що організовувалися на кошти кооперацій, сільських громад, сільськогосподарських колективів.

Мали місце певні зміни й в управлінні навчальними закладами на всіх рівнях. Була вибудована чітка система керівництва школою на місцях із залученням громадськості, визначалися функції та обов'язки управлінських кадрів, їх підпорядкування, підвітність та ін. Відповідно до нормативно-правових законодавчих актів вибудовувалася нова система форм, напрямів, змісту, організації навчально-виховного процесу. У цілому освітні завдання узгоджувалися, спрямовувалися, а в більшості випадків прямо підпорядковувалися реалізації соціальних програм, які були спрямовані на виконання завдань, що визначені в концепції соціального виховання.

Безперечно важливим, новим, надзвичайно актуальним був курс на українізацію школи. У цей період відбувався процес творення авторських шкіл, зокрема Першої української гімназії ім. Т. Г. Шевченка [3, с. 157–189].

На розвиток освіти в Україні великий вплив мали педологія й експериментальна педагогіка, які спрямовували науковців, практиків до пошуку нових форм, методів і змісту навчання й виховання дітей. Українські вчені І. Соколянський, Я. Чепіга та ін. обґрунтували комплексну систему організації педагогічного процесу [10, с. 45]. Її втілення у практику роботи школи базувалося на тому, що учні вивчали певну систему інтегрованих тем, без поділу на окремі навчальні предмети, засвоювали конкретні явища з погляду різних наук, а не вивчали власне самі науки. За таких умов у дітей формувалися пізнавальні інтереси, світогляд, залучення їх до трудової діяльності. Комплексність визнавалася в педагогічній науці досить широко, багатогранно, багатовекторно і визнавалася як така, що сприяє розв'язанню як педагогічних, так і політичних завдань соціального виховання: педагогічні завдання – організації навчання й виховання дітей; політичні – формування їх ідеологічного спрямування та ідеологічної основи (ідеології та поведінки) [10, с. 57].

Представники педагогічної науки та експериментальної педагогіки спрямовували свої зусилля на утвердження й широке застосування методів індивідуалізації навчально-виховного процесу. При цьому велику увагу у своїх напрацюваннях приділяли втіленню тогочасних результатів наукових пошуків психологів, фізіологів. У їхніх працях чітко простежується звернення до антропологічного підходу, за яким визначається, що виховання дитини, її навчання залежить від того, як ми вивчили дитину в усіх відношеннях [5, с. 77].

Ці чинники (розвиток педології, експериментальної педагогіки, комплексність та індивідуалізація навчання) вплинули як на організацію, так і на методичне забезпечення навчально-виховного процесу, створення єдиної багаторівневої системи освіти, визначення стратегії розвитку і механізму управління, підготовку нових

навчальних програм, підручників, посібників. Розв'язання завдань концепції соціального виховання на всіх рівнях і в усіх дитячих закладах було безпосередньо пов'язане з визначенням і втіленням відповідного науково-методичного забезпечення. Науково-методичне забезпечення ми розглядаємо в контексті розроблення вітчизняних «технологій» організації навчального процесу, які включають такі аспекти: ефективні шляхи реалізації наукових (історично усталених, визначених у класичній педагогіці) принципів і правил дидактики (природовідповідності, науковості, наочності, культуровідповідності, активності, творчості, самостійності, систематичності та системності, індивідуалізації, зв'язку навчання з життям, виховального і розвивального характеру навчання), форм, методів і засобів навчання.

Дослідження підтвердило, що період 20-х–30-х рр. ХХ століття щодо науково-методичного забезпечення мав свої окремі етапи, які визначалися в більшості своїй змістом і методами організації навчально-виховного процесу в школі. Так, аналіз історичної науково-педагогічної літератури засвідчив, що домінуючими «методами» навчання у школі на початку її реформування (1917-1920 рр. ХХ ст.) були: словесний (розповідь, бесіда, пояснення, тлумачення) і наочний (таблиці, малюнки, картини, схеми, моделі). Ці групи методів у більшості своїй поєднувалися при проведенні уроків, екскурсій, спостережень у процесі трудової діяльності. У цілому, провідним був трудовий підхід.

Слід зазначити, що в наступний період – 1920-1933 рр. ХХ ст. упроваджувалася комплексна система навчання, тому підбір методів мав свої особливості й відповідав реалізації цієї системи в навчальному процесі школи.

Першим напрямом реалізації завдань щодо навчально-методичного забезпечення організації навчально-виховного процесу в школі в досліджуваний період була робота з розроблення методичних комплексів у школах, яку здійснював створений науково-педагогічний комітет, діяльність якого була спрямована на наукове і навчально-методичне забезпечення роботи дитячих закладів освіти в Україні. У школах запроваджувався (реалізовувався) виробничий, лабораторний, дослідний, екскурсійний, наочно-ілюстративний, бригадний метод і метод проектів (проектний).

У змісті освіти, організації навчально-виховного процесу відбувалися постійні зміни, що приводило до постійного пошуку вчителями, науковцями нових підходів, нових методик, рекомендацій із викладання окремих навчальних предметів. Так, у методичному посібнику С. Русової «Методика початкової географії» розкривалася методика вивчення природознавства, особлива увага зверталася на методику проведення вчителями практичних робіт і екскурсій [4, с. 82]. У праці Я. Чепіги «Письмо в школі. Методичний підручник для вчителів» обґрунтовувалася методика написання творчих робіт і диктантів у початкових класах [10, с. 59]. Типологія уроків із природознавства, методика проведення дослідної роботи, упровадження у процесі вивчення природознавства предметного, біологічного, лабораторного методів висвітлювалася в посібнику С. Тисаревського «Методика природознавства. Для вчителів початкових шкіл, учительських семінарій та педагогічних класів шкіл середніх» [3, с. 241]. У роботі В. Доги «Навчання грамоти. Спроба методики» [3, с. 82] розроблено методику навчання грамоти з використанням буквеного методу. Навчальні плани і програми для початкових класів було систематизовано відповідно до комплексного підходу в посібнику Д. Кучми «На допомогу вчителю. Методичні зауваження до переведення педагогічного процесу та взірцеві робочі плани». Питанням навчання учнів за комплексною системою присвячена праця Е. Яновської «Праця та гра» (1926). Аналіз публікацій на сторінках відомих на той час журналів «Вільна Українська Школа», «Вчитель», «Радянська освіта», «Шлях освіти» свідчить про широку

палітру дописів, що стосувалися питань науково-методичного забезпечення викладання навчальних предметів у школі.

Другим напрямом реалізації завдань щодо навчально-методичного забезпечення організації навчально-виховного процесу в школі в досліджуваний період була робота з підручникотворення. Українські вчені, учителі-практики були залучені до складу комісій, які розглядали підручники, рецензували їх, рекомендували до друку і використання у шкільній практиці. До цих комісій, зокрема, входили відомі педагоги в галузі освіти: О. Дорошевич, В. Левицький, В. Петруєв, Я. Чепіга та інші. Велика увага надавалася перевиданням підручників. Було видано (перевидано практично без змін у змісті) підручники: Б. Грінченка «Українська граматики до науки читання й писання» (1888), «Рідне слово» (1898) [9, с. 49], О. Білоусенка «Вінок» (1911), С. Руданського «Ясні зорі», С. Русової «Початкова географія» [4, с. 23], Г. Коваленка «Оповідання з української історії для початкових шкіл» (1919), Я. Чепіги «Задачник для початкових народних шкіл» (1917) [10, с. 91] та інші.

Особливо наголошуємо на тому, що підручникотворчий процес активізувався, починаючи з 1920 року. Саме в цей історичний період, як уже зазначалося, у школі почали працювати за комплексними програмами навчання. Усе це активізувало потребу в розробленні (написанні і виданні) підручників, які б відповідали новому змісту освіти (новим навчальним програмам). Було видано низку підручників для початкової школи: «Наше слово» В. Арнаутова, «Працею та знаннями» О. Горового, «Навчання грамоти» і «Наше життя» В. Доги, «Шкільна праця» Я. Завального, «Живий рахунок» О. Бернашевського і Є. Звягінцева, «Курс математики» К. Фесенка, М. Голубенка, Н. Карпенка та ін. У цих підручниках висвітлювалися теми суспільних, історичних, природничих наук. Особливість цих підручників полягала в тому, що теми було угруповано, розкрито і систематизовано відповідно до комплексних програм [8, с. 33]. Як і передбачалося нормативними вимогами, навчальний процес за цими підручниками (з таких навчальних дисциплін як письмо, математика, читання) вибудовувався за трудовим принципом (підходом) і спрямовувався на залучення дітей до різних видів діяльності (нині – це діяльнісний підхід).

У цілому слід зазначити, що в основу творення нових підручників було покладено національну ідею, яку спрямовано на всебічний гармонійний розвиток дитини, національне виховання школярів у контексті реалізації концепції соціального виховання.

Можемо констатувати, що в науково-методичному забезпеченні організації навчального процесу досить широко враховувався зарубіжний досвід, проводилася ґрунтовна робота з питань психолого-педагогічного складника розвитку активності й самостійності учнів. Зміст освіти був спрямований на реалізацію завдань соціального виховання, яке передбачало виховання активної й самостійної особистості, яка здатна брати участь у суспільному житті країни, творчо опановувати навчальний матеріал, сприяти індивідуальному розвитку дитини, формувати вміння жити в соціумі. Учителі наполегливо працювали над науково-методичним забезпеченням організації навчання й виховання учнів, яке б формувало дитину, яка здатна здійснити практичний внесок у соціально-економічний прогрес держави.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, навчально-методичне забезпечення діяльності школи в досліджуваний період сприяло появі новаторських шкіл і підходів до організації педагогічного процесу. Незважаючи на суттєві недоліки, прорахунки, негативні педагогічні явища і процеси (заідеологізованість, адміністрування, стандартизацію, уніфікацію, деперсоналізацію вчителя), вітчизняне керівництво мало успіх і досягнення, що може бути використано (освітні інновації – технології поєднання предметної й комплексної освіти, дослідницькі технології

навчання, діяльність авторських шкіл) у контексті сучасної соціальної модернізації України. Педагогічні зміни, процеси цього періоду заклали основи не тільки системи шкільництва за радянських часів, а є актуальними і нині. Адже особливості педагогічних змін визначалися і визначаються освітньою політикою різних урядів, що як у досліджуваній період, так і в цілому за радянських часів залежала від ідеологічної стратегії.

Ми констатуємо, що науково-педагогічний супровід навчання дітей, що виділений у працях відомих українських вчених 20-х років ХХ століття Б. Грінченка, С. Русової, Я. Чепіги, учителів-практиків, організаторів освіти сприяв значним змінам: творенню навчальних планів на основі українознавчих предметів (історії, географії України), проведенню системної краєзнавчої роботи у школах, відкриттю шкільних краєзнавчих музеїв. У цей період навчально-методичне забезпечення було спрямоване на вдосконалення організації навчального року на засадах доступності, ефективності, результативності, творчості вчителя.

У нестабільних важких соціально-економічних та ідеологічних умовах відомі педагоги-методисти О. Музиченко, С. Русова, Я. Чепіга та інші розробляли і практично втілювали форми, методи, засоби навчання, що спрямовані на підвищення ефективності навчання в початковій школі, а саме: бесіду, розповідь, пояснення, уточнення, конкретизацію, виокремлення, систематизацію, структурування, моделювання, малюнки, картини, таблиці, екскурсії, спостереження. Навчання відбувалося за комплексними програмами, класно-урочною й комплексно-проектною формами навчання. Велика робота проводилася вчителями шкіл щодо залучення дітей до різних форм трудової діяльності. Широко запроваджувалися виробничий, трудовий, лабораторний, практичний, екскурсійний, дослідницький підходи. Педагоги укладали методичні посібники, рекомендації за окремими навчальними предметами. Було створено і видано нові підручники, що побудовані на національній ідеї. Аналіз цих підручників у контексті вирішення завдань концепції соціального виховання в досліджуваній період може бути окремим напрямом подальшого наукового пошуку.

Список використаної літератури

1. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті : монографія / Л. Д. Березівська. – Київ : Богданова А. М., 2008. – 406 с. – Бібліогр. : с. 344–406.
2. Ваховский Л. Ц. Проблема взаимодействия школы и семейного воспитания в советской педагогической теории 20-х годов / Л. Ц. Ваховский // Сотрудничество педагогической науки и передового опыта в повышении эффективности всестороннего развития личности учащихся в условиях реформы школы. Деп. в ОЦНИ «Школа и педагогика». – № 17–88. – Москва : НИИ ОПВ АПН СССР, 1988. – С. 31–39.
3. Нариси з історії розвитку новаторських навчально-виховних закладів в Україні (кінець ХІХ – ХХ століття) : навч.-метод. пос. / за ред. О. В. Сухомлинської, В. С. Курила та ін. – Луганськ, 2010. – 444 с.
4. Русова С. Вибрані педагогічні твори : у 2 т. / за ред. Є. І. Коваленко. – Київ, 1997. – 332 с.
5. Сірополко С. Історія освіти в Україні / С. Сірополко. – Київ, 2001. – 368 с.
6. Соколянський І. П. Педагогіка школи та родини в системі соціального виховання / І. П. Соколянський // Рад. освіта. – 1928. – № 10. – С. 12.
7. Сухомлинська О. В. Педагогічний дискурс ХІХ ст. – диференціація й інтеграція ідей / О. В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2009. – № 4. – С. 36–41.
8. Сухомлинська О. В. Періодизація педагогічної думки в Україні : Кроки до нового виміру / О. В. Сухомлинська // Зб. наук. пр. спец. вип. : До витоків становлення української педагогічної науки [гол. ред. В. Г. Кузь та ін.]. – Київ : Наук. світ, 2002. – С. 31–40.
9. Федяєва В. Л. Сімейне виховання в історичній ретроспективі : монографія / В. Л. Федяєва. – Херсон : ХДУ, 2008. – 350 с.
10. Чепіга Я. Практична трудова педагогіка / Я Чепіга. – Київ, 1924. – 180 с.
11. Закон України «Про вищу освіту» (2017). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

12. Закон України «Про освіту» (2017). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrainepravo.com/law-making/bill_passed_by_legislature/zakon-ukraini-pro-osvitu/

References

1. Berezovskaya, L. D. (2008). *Reforming school education in Ukraine in the twentieth century*: monograph. Kyiv: Bogdanova, M. A. (in Ukr.)
2. Vakhovskyi, L. Z. (1988). *The Problem of interaction of school and family education in Soviet educational theory 20 years*. Collaboration pedagogy and best practices in enhancing the effectiveness of comprehensive development of personality of students in terms of school reform. DEP. in INI «School and pedagogy». No. 17-88. Moscow : Institute of OPV APN SSSR (in Russ.)
3. *Essays on the history of the development of innovative educational establishments in Ukraine (end of XIX – XX century)*: textbook / edited by Suhomlinskaya, O. V., & Kurilo, V. S., those. Lugansk, 2010 (in Ukr.)
4. Rusova, S. (1997). *Selected pedagogical works: in 2 V*. Kyiv (in Ukr.)
5. Siropolko, S. (2001). *History education in Ukraine*. Kyiv (in Ukr.)
6. Sokolyanskiy, I. P. (1928). Pedagogy of school and family in the system of social education. (*Advice. education*), 10, 12 (in Russ.)
7. Suhomlinska, O. V. (2009). Pedagogical discourse of the nineteenth century. – differentiation and integration of ideas. (*Way of education*), 4, 36–41 (in Ukr.)
8. Suhomlinska, O. V. (2002). *Periodization of pedagogical thought in Ukraine: Steps towards a new dimension*. Proc. Sciences. St. spec. vol. : Back to the roots of the formation of Ukrainian pedagogical science / [a goal. edited by V. G. Kuz et al.]. Kyiv (in Ukr.)
9. Fedyeva, V. L. (2008). *Family education in historical perspective*: monograph. Kherson: KSU (in Ukr.)
10. Chapiha, J. (1924). *Practical work in pedagogy*. Kyiv (in Ukr.)
11. *The law of Ukraine «On higher education»* (2014) Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (date accessed: 07.11.2017). (in Ukr.)
12. *The law of Ukraine «On education»* (2017). Retrieved from http://ukrainepravo.com/law-making/bill_passed_by_legislature/zakon-ukraini-pro-osvitu/ (accessed: 07.11.2017) (in Ukr.)

Abstract. *Bogomolova M.Y. Scientific-methodological frameworks of education in the period of the social education's concept implementation in Ukraine (20-30' XX century)*

Introduction. *The article presents the peculiarities of students' teaching organization in Ukrainian schools (20-30's XX century). Are determined main directions of Ukrainian scientists' work, organizers of public education, practicing teachers regarding the scientific and methodological support of the educational process implementation in the context of the social education concept, which is defined as a phenomenon – social upbringing.*

Purpose. *Scientific and methodological support is considered through the prism of a new content of education, corresponding program content, publication and reprinting of textbooks and manuals; the embodiment in the educational process, as the classical forms and methods of teaching organization, and the integrated approach and labor principle.*

Results. *It is disclosed that the scientific works of well-known Ukrainian scientists of 20's XX century Ya. Chepiga, S. Rusova, B. Grinchenko, practicing teachers, organizers of education contributed to: creation of curricula on the basis of Ukrainian studies subjects (history, geography of Ukraine) conducting systemic regional studies work in schools, opening of school local lore museums.*

During this period, teaching and methodological support was aimed at improving the organization of the academic year on the principles of availability, efficiency, and effectiveness. In schools, forms, methods and means of training were implemented to increase the effectiveness of learning, namely: conversation, narration, explanation, refinement, specification, isolation, systematization, structuring, modeling, observation, etc. The training was carried out according to complex programs, classroom and complex project forms. Teachers conducted a great deal of school work to attract children to various forms of work.

Conclusion. *Widely were implemented industrial, labor, laboratory, practical, excursion, research approaches. Teachers made methodological aids, recommendations for individual educational subjects. Were created and published new textbooks based on a national idea.*

Key words: *social education; complex; labor approach; education; concept; development; integrated theme; scientific and pedagogical committee.*

Одержано редакцією 12.04.2017
Прийнято до публікації 19.04.2017